

Memperkaya Kosakata Murid Melalui Puisi

Daing Noor Ashikin Bahnan

daing_noor_ashikin_bahnan@moe.edu.sg

Sekolah Rendah Admiralty

Abstrak

Pembelajaran kosakata menggunakan teks bacaan biasa seperti buku cerita ada kalanya tidak menarik perhatian murid terutama bagi mereka yang tidak gemar membaca. Oleh sebab itu, guru perlu mencari cara alternatif untuk menggalakkan murid membaca dan sekaligus dapat mengayakan kosakata mereka. Salah satu wadah lain selain bahan bacaan yang sedia ada ialah puisi. Kajian ini dijalankan untuk meneliti sejauh mana penggunaan puisi dapat mengayakan kosakata murid. Dengan menggunakan kaedah pengajaran eksplisit dan dibantu dengan bahan elektronik Kamus Pro berserta penggunaan sajak yang ditulis oleh remaja, kajian ini berjaya mendorong murid untuk membaca bahan bacaan dalam bahasa Melayu. Dapatan kajian menunjukkan bahawa 40% murid berpendapat bahawa puisi membantu mereka memahami makna perkataan dengan lebih luas sementara 76% murid berpendapat bahawa puisi membantu mereka mempelajari kosakata baharu. Pendedahan terhadap sajak yang dilakukan kepada murid membuatkan murid ingin mencuba menulis puisi mereka sendiri.

Kata Kunci: kosakata, puisi, sajak, pendedahan, bahan bacaan

PENGENALAN

Puisi adalah sebuah karya sastra yang mengandungi susunan kata yang indah dan terikat dengan susunan konvensional. Puisi juga mengandungi kata-kata perlambangan dan dijadikan sebagai media untuk mencurahkan perasaan, pemikiran, pengalaman dan pengamatan alam sekeliling dalam sesebuah masyarakat.

Secara umum, genre puisi Melayu tradisional terdiri daripada pantun, gurindam, seloka, mantera, teromba dan peribahasa. Puisi Melayu tradisional yang mendapat pengaruh asing ialah seperti syair, nazam, ghazal dan berzanji. Berdasarkan bentuk puisi, ada puisi yang bebas dan ada pula yang terikat bentuknya. Puisi bebas ialah puisi yang tidak terikat pada rangkap, baris, jumlah perkataan, suku kata dan rima yang tetap. Walau apa sahaja bentuk puisi, ia merupakan bentuk tulisan estetik untuk menyampaikan sesuatu makna yang mendalam. Menurut ahli falsafah, Thomas Carlyle, puisi ialah ungkapan fikiran yang bersifat muzikal.

Pada zaman ini, puisi bebas atau moden lebih menjadi pilihan ramai untuk mengekspresikan luahan emosi mereka. Mungkin kerana bentuk puisi yang tidak terikat, ia menjadi suatu alternatif terutama bagi golongan muda. Namun begitu, puisi secara keseluruhan masih relevan dalam masyarakat Melayu moden. Dengan kesedaran inilah maka komponen puisi diterapkan dalam pakej MEKAR dan CEKAP bagi pengajaran Bahasa Melayu di sekolah rendah. Sajak yang ditulis dalam bentuk bebas atau pun terikat bukan sahaja memperkaya bahan bacaan tetapi mampu digunakan sebagai wadah untuk mendedahkan murid kepada bahan sastra Melayu dan sekali gus memperkaya kosa kata murid.

Kertas kajian ini bertujuan untuk membincangkan bagaimana guru boleh menggunakan puisi berbentuk bebas iaitu, sajak untuk memperkaya kosa kata murid.

TUJUAN KAJIAN

Tujuan kajian ini adalah untuk:

1. meneliti sejauh mana kosa kata murid dapat diperkaya melalui penggunaan bahan sajak; dan
2. meningkatkan pemahaman murid tentang mesej yang ingin disampaikan dalam sesuatu sajak.

PERNYATAAN MASALAH

Lazimnya di bilik darjah, kosa kata diajarkan kepada murid melalui bahan-bahan pengajaran seperti buku teks, kad imbasan dan sebagainya. Guru pula akan menggalakkan murid supaya membaca buku cerita, surat khabar ataupun majalah. Pembelajaran kosa kata melalui teks bacaan biasa seperti buku cerita tidak menarik perhatian murid.

Tinjauan rambang yang guru jalankan menunjukkan bahawa murid mendapati membaca buku cerita untuk meluaskan kosa kata membosankan mereka. Murid mendapati proses mencatat perkataan baharu semasa membaca cerita mengganggu pembacaan mereka. Ada kalanya, terlalu banyak perkataan baharu yang mereka jumpa sehingga menyukarkan pemahaman jalan cerita.

KAJIAN LEPAS

Menurut Maher (1982), penggunaan puisi boleh dimaksimumkan untuk mengajarkan keempat-empat kecekapan berbahasa. Bagi kecekapan membaca, puisi dapat membantu murid melakukan pemahaman terhadap isi, interpretasi dan merasakan sajak tersebut. Puisi juga dapat diterapkan dalam kecekapan menulis walaupun ia memerlukan murid mempunyai kemampuan pemilihan kata yang mungkin menyukarkan. Maher juga berpendapat bahawa puisi dapat diterapkan dalam pengajaran kemahiran lisan dan mendengar.

Puisi yang ingin digunakan haruslah sesuai dengan keperluan bahasa murid. Puisi menawarkan repertoir yang luas dan pelbagai serta mampu memberikan keseronokan kepada guru dan murid. William Wordsworth dalam Nsambatcoumar (2011) berpendapat bahawa sajak adalah untuk dinikmati

dan untuk membuat pembaca berasa seronok. Rima dalam sesebuah sajak dapat merapatkan seorang kanak-kanak pada bahasa yang dipelajarinya dan ini akan membantu dalam perkembangan daya imaginasi kanak-kanak itu.

Menurut Opik Dwi Indah (2013), pemilihan sajak untuk digunakan dalam bilik darjah haruslah sesuai dengan peringkat umur murid supaya mesej yang ingin disampaikan penyajak dapat dimengerti murid. M. Alabi (2015) pula berpendapat bahawa penggunaan sajak, membangkitkan suasana yang menenangkan untuk murid belajar dan pada masa yang sama menggerakkan daya intelektual murid.

Oleh sebab itulah kajian ini dijalankan untuk meneliti bagaimana bahan sajak bukan sahaja membawa kebaikan seperti yang dinyatakan sebelum ini tetapi juga dapat memperkaya kosa kata murid.

KAEDAH KAJIAN

Subjek Kajian

Subjek kajian terdiri daripada murid-murid Darjah 5 yang berada pada tahap kebolehan dan melebihi kebolehan. Kajian ini melibatkan seramai 25 orang murid, iaitu 12 murid lelaki dan 13 murid perempuan. Dari segi penguasaan bahasa, murid-murid ini juga lebih kerap menggunakan bahasa Inggeris di rumah. Kesemua murid telah didedahkan kepada puisi seperti sajak dan syair semasa mereka di Darjah 1 hingga 4 berdasarkan Pakej Mekar yang turut menggunakan puisi dalam buku teks.

Instrumen Kajian

Kajian ini berpusatkan kepada pembelajaran murid dan pengajaran secara eksplisit. Instrumen kajian berupa salinan sajak dan sofwe Kamus Pro telah digunakan. Borang tinjauan sebelum dan sesudah pengajaran sajak dijalankan juga turut digunakan. Pemerhatian guru terhadap sikap dan penerimaan murid juga diteliti. Selain itu, tugas membina ayat juga diberikan untuk menerapkan pemahaman murid terhadap kosa kata yang dipelajari. Kajian ini dijalankan dengan menggunakan pendekatan analisis kualitatif.

Hasil yang ingin diraih ialah murid menjadi lebih bermotivasi untuk meluaskan kosa kata mereka. Pendedahan kepada bahan puisi bukan sahaja menarik perhatian murid untuk mencari makna perkataan yang terdapat dalam puisi, tetapi untuk memperkenalkan mereka kepada aspek-aspek puisi. Murid juga teruja untuk membuat rumusan mudah tentang puisi yang mereka baca.

Prosedur Kajian

Kajian ini menggunakan pendekatan kajian tindakan yang dijalankan selama dua minggu. Namun begitu, hanya satu putaran kajian tindakan sahaja yang dapat dijalankan.

Sebelum murid didedahkan kepada puisi tertentu, mereka diberikan senarai semak kosa kata yang terdapat dalam sajak yang digunakan sebagai bahan pengajaran dan pembelajaran. Murid diminta menandakan kosa kata yang mereka fikirkan mereka tahu maknanya. Satu ruang disediakan untuk murid mencatatkan makna kosa kata tersebut. Selepas membaca sajak yang ditentukan, murid dibenarkan merujuk Kamus Pro bagi mengenal pasti makna kosa kata yang terdapat dalam sajak yang diberikan. Selepas mencari makna kosa kata dan mencatat maknanya, murid akan menyerlahkan kosa kata baharu yang mereka telah pelajari hari itu. Kemudian, murid diminta membina ayat dengan menggunakan kosa kata itu. Guru juga menggalakkan murid mencatatkan refleksi mereka terhadap sajak yang telah dibaca itu. Murid cuba membuat rumusan mudah tentang mesej yang ingin disampaikan penyajak. Setelah itu, perbincangan tentang mesej sajak itu dijalankan.

Dalam kajian ini, dua sajak ciptaan penyajak remaja, Khalisah Khair, telah digunakan.

DAPATAN KAJIAN DAN PERBINCANGAN

Berdasarkan pemantauan guru dan respons murid, dapatan kajian menunjukkan, murid berasa seronok mempelajari kosa kata melalui sajak. Selain itu, murid juga menunjukkan minat dan bermotivasi untuk merumuskan mesej yang ingin disampaikan oleh penyajak.

Jadual 1: Contoh Respons Murid Mengenai Sajak ‘Tarian Emosi’

Kosa Kata	Saya tahu makna kosa kata...		Selepas mencari makna kosa kata, saya dapati sebenarnya saya tidak tahu makna kosa kata itu
	Sebelum mencari makna (%)	Selepas mencari makna (%)	
Duka	✓	✓	
Bingung	✓	✓	
Aneh	✓		✓
Emosi	✓	✓	

Jadual 2: Dapatan Respons Murid Terhadap Sajak ‘Tarian Emosi’

Kosa Kata	Saya tahu makna kosa kata... (%)		Selepas mencari makna kosa kata, saya dapati sebenarnya saya tidak tahu makna kosa kata itu. (%)
Duka	84	36	48
bingung	92	76	16
aneh	84	24	60
emosi	100	96	4

Dapatan borang tinjauan sebelum dan sesudah yang diberikan kepada murid menunjukkan bahawa kebanyakan mereka telah terdedah kepada kosa kata yang dipilih. Mereka berpendapat bahawa mereka mengetahui makna kosa kata tersebut. Namun, setelah merujuk kamus, mereka menyedari bahawa makna yang mereka fikirkan selama ini tidak tepat. Bagi sajak kedua ‘Kau Dan Aku’ pula, pengkaji telah memilih beberapa frasa.

Daripada tugas membina ayat dengan perkataan dan frasa yang telah dipelajari, guru mendapati bahawa hasil kerja murid menunjukkan bahawa murid berjaya melengkapkan tugas yang diberikan. Walaupun ada ayat-ayat yang mengandungi sedikit kesilapan bahasa, secara keseluruhannya, ayat-ayat yang dibina dapat menggambarkan makna kosa kata tersebut.

Ada sebilangan murid yang dapat membuat andaian yang baik mengenai mesej atau isi sajak yang ingin disampaikan penyajak. Hal ini dilakukan setelah murid mencari makna kosa kata yang terdapat dalam sajak. Namun, guru berpendapat bahawa rumusan murid mengenai isi atau mesej sajak sejajar dengan usia dan kematangan mereka. Guru mendapati interpretasi yang dilakukan oleh murid agak mudah dan superfisial. Walaupun begitu, 90% daripada murid mampu melakukan interpretasi mereka berkenaan sajak yang dibaca.

Pengamatan guru semasa menjalankan kajian ini ialah murid begitu teruja untuk mencari makna kosa kata yang dipilih. Mereka tidak sabar untuk tahu sama ada mereka benar-benar tahu makna sebenar kosa kata tersebut atau pun tidak. Masing-masing memberikan respons yang positif dan menyatakan hasrat ingin membaca sajak-sajak yang lain.

Jadual 3: Tinjauan Prakajian dan Pascakajian (%)

No	Item	Sangat setuju	Setuju	Kurang pasti	Tidak setuju	Sangat tidak setuju
1.	Saya faham perkataan-perkataan yang terdapat dalam puisi yang saya baca.	-	16%	76%	8%	4%
2.	Saya dapat pelajari kosa kata baharu melalui puisi.	12%	64%	24%	32%	16%
3.	Puisi yang saya baca mendorong saya untuk membaca bahan bacaan dalam bahasa Melayu.	16%	48%	44%	8%	-
4.	Saya berasa seronok membaca puisi.	28%	36%	28%	8%	8%
5.	Puisi yang saya baca membuat saya mahu cuba menulis puisi saya sendiri.	8%	44%	40%	8%	8%
6.	Saya pernah membaca puisi yang terdapat dalam bahan bacaan selain daripada buku teks atau buku aktiviti.	32%	64%	8%	-	-
7.	Puisi membantu saya memahami makna perkataan dengan lebih luas.	4%	36%	56%	12%	-
8.	Puisi membantu saya untuk meluahkan perasaan saya.	16%	28%	40%	16%	8%
9.	Saya dapat meluaskan kosa kata saya melalui bahan bacaan puisi.	8%	32%	56%	12%	-

Daripada tinjauan yang dijalankan, ramai yang menyatakan bahawa mereka dapat mempelajari kosa kata baharu melalui puisi. Namun, respons ini tidak selari dengan respons yang mereka berikan apabila mereka ditanya sama ada puisi membantu mereka memahami makna perkataan dengan lebih meluas. Ramai murid yang memberikan jawapan tidak pasti. Kemungkinan jumlah peratusan ini tidak selari disebabkan pemilihan kosa kata yang dijadikan sebagai kajian. Kosa kata yang dipilih agak mudah dan kerap didengar oleh murid.

Salah satu respons menunjukkan bahawa murid tertarik untuk membaca bahan bacaan dalam bahasa Melayu dan turut cuba menulis sajak sendiri. Apabila diteliti profil subjek kajian, pengkaji mendapati bahawa murid yang memberikan respons yang tidak memberangsangkan merupakan murid yang menghadapi kesukaran memahami arahan dan bahan bacaan dalam bahasa Melayu.

KESIMPULAN

Daripada kajian ringkas ini, masih banyak yang boleh dilakukan dan diteliti bagaimana sajak dapat mengayakan kosa kata murid. Kajian yang lebih menyeluruh mungkin dapat dijalankan pada masa hadapan. Bilangan sajak yang digunakan dalam kajian perlu diperbanyakkan. Kosa kata yang ingin didedahkan juga perlu merangkumi empat golongan kata yang dipelajari murid. Salah satu pembaikan yang mungkin boleh diambil ialah pengkaji boleh memberikan murid kelonggaran untuk memilih sajak mereka sendiri. Dengan itu, ia akan memberikan kesan yang lebih mendalam dari sudut aspek pendedahan kepada kosa kata baharu. Hal ini disebabkan setiap murid mempunyai tahap penguasaan kosa kata yang berbeza. Tambahan lagi, memberikan pilihan kepada murid untuk memilih sajak mereka sendiri boleh mendorong mereka untuk lebih bertanggungjawab terhadap pembelajaran mereka sendiri dan merangsang pembelajaran secara sendiri.

Kesimpulannya, kajian ringkas ini telah berjaya menarik perhatian murid tentang keindahan sajak. Bahan sastera, khususnya puisi sememangnya dapat mengayakan kosa kata murid jika dijalankan dengan lebih kerap. Selain itu, menggalakkan murid agar menguasai strategi pembelajaran secara sendiri

pasti membantu mereka menjadi murid yang bertanggungjawab dan mampu memperluas kosa kata mereka.

RUJUKAN

Adesanya A. Alabi (2015), *Teaching vocabulary through poetry in an efl classroom*, *International journal of new trends in arts, sports & science education*, 2015 volume 4 issue 4

Khalisah Khair (2016). *Menyentuh zon remaja, dondang muzik*. Di petik daripada: <http://www.beritaharian.sg/bahasa-budaya/penyair-remaja-berpotensi>

Nsambatcoumar (2013), *Definition of poetry and the process of teaching a poem*, dipetik pada 9 April 2013 daripada: <http://teachingofpoetry.com/teachingandlearning.html>

Maher, John c. (1982) *Poetry for instructional purposes: authenticity and aspects of performance*, forum volume xx number 1, January 1982, 17-21

Opik Dwi Indah s. (2013) *Using poetry to make students feel enjoyable in increasing their vocabulary*, state university of makassar, magister programme.

